

VAI TRÒ CỦA QUẦN CHÚNG NHÂN DÂN TRONG CUỘC CÁCH MẠNG TƯ SẢN PHÁP

Lê Thị Anh Đào

Khoa Sử, Đại học Khoa học Huế

Nhân loại đã trải qua những chặng đường phát triển khác nhau, mỗi một giai đoạn đánh dấu một sự phát triển khác nhau với những cung bậc và màu sắc riêng biệt. Thời kỳ cận đại của lịch sử thế giới là thời kỳ đánh dấu sự bùng nổ của hàng loạt các cuộc cách mạng khác nhau trên thế giới, trong đó sự bùng nổ các cuộc cách mạng tư sản đóng vai trò rất quan trọng trong việc ra đời và phát triển của chủ nghĩa tư bản cũng như mở ra một thời kỳ mới trong quá trình phát triển của văn minh loài người. Cách mạng tư sản Pháp cuối thế kỷ XVIII là cuộc *đại cách mạng* đã để lại dấu ấn đậm nét trong tiến trình phát triển của cách mạng châu Âu và cách mạng thế giới thời cận đại, trong đó vai trò của quần chúng nhân dân trong cuộc cách mạng là rất quan trọng.

Nước Pháp trước cách mạng là một quốc gia phong kiến nông nghiệp lạc hậu. Tuy nhiên, trong lòng chế độ phong kiến đã thai nghén mầm mống quan hệ tư bản chủ nghĩa. Yếu tố kinh tế tư bản chủ nghĩa bắt đầu xâm nhập một cách mạnh mẽ vào trong đời sống kinh tế, xã hội của nước Pháp, làm

thay đổi căn bản tình trạng kinh tế cũng như quan hệ giai cấp. Bên cạnh đó, sự khủng hoảng của chế độ phong kiến ngày càng trở nên trầm trọng. Dưới sự thống trị của vua Louis XVI, nước Pháp rơi vào tình trạng khủng hoảng về tài chính, ngân khố quốc gia bị tụt giảm, đời sống nhân dân lâm vào tình trạng khốn đốn, không lối thoát.

Trước khi cách mạng chưa bùng nổ, nông dân Pháp bắt đầu phân hoá thành nhiều bộ phận có quyền lợi khác nhau, nhưng tựu chung họ đều chịu sự bóc lột tàn nhẫn của địa chủ phong kiến dưới nhiều hình thức khác nhau. Quần chúng nhân dân xem chế độ chuyên chế của vua Louis là kẻ thù không đội trời chung của họ. Do vậy, những cuộc khởi nghĩa của nông dân liên tiếp bùng nổ. Đặc biệt, cùng với những giai cấp trong đẳng cấp thứ ba (tư sản, thương nhân, công nhân...), nhân dân đã đứng lên đấu tranh chống lại chính sách thuế của chính quyền phong kiến. Hơn nữa, vào năm 1786, Anh và Pháp ký thương ước hạ thấp thuế nhập cảng đối với hàng hóa của Anh. Thỏa thuận này đã làm cho hàng hóa của Anh chiếm lĩnh thị

trường Pháp, gây nên tình trạng thất nghiệp đối với đại đa số người dân lao động ở Pháp, nhiều người lâm vào tình trạng khó khăn, khốn đốn. Trong điều kiện khó khăn về mọi mặt, tính tích cực về mặt chính trị trong quần chúng nhân dân ngày càng lên cao. Đây chính là động lực, là tinh thần đưa đến sự thành công của cuộc cách mạng.

Như vậy, ngay khi cách mạng chưa bùng nổ, trước những áp bức, bóc lột của chính quyền phong kiến, địa chủ, quần chúng nhân dân đã bắt đầu đứng lên phản kháng quyết liệt. Từ năm 1787 đến năm 1789, tình thế cách mạng ở Pháp đã sắp chín muồi, những cuộc đấu tranh của quần chúng nhân dân nổ ra ngày càng nhiều hơn. Trong điều kiện nước Pháp lúc bấy giờ, quần chúng nhân dân đã trở thành đội quân chủ lực đứng về phía giai cấp tư sản để chống phong kiến. Hơn nữa, luồng gió mới của trào lưu "*Triết học Ánh sáng*" đã thực sự chuẩn bị về mặt tư tưởng cho cuộc cách mạng. "*Những nhà triết học, nhà kinh tế học, những người viết văn, khi bênh vực những tư tưởng tiên tiến, những tư tưởng tiến bộ đã soi đường cho nhân dân và soi đường một cách khách quan để làm cuộc cách mạng sắp đến*"¹.

Tại Hội nghị ba đẳng cấp khai mạc ngày 5/5/1789 tại Versailles, vua Louis XVI đã không đề cập đến tình hình trong nước mà chỉ nhấn mạnh đến vấn đề tài chính, trong đó yêu cầu nhân dân phải đóng góp thêm. Điều

này càng làm tăng thêm mâu thuẫn giữa quần chúng nhân dân và chính quyền phong kiến. Trước tình hình đó, quần chúng nhân dân lại tích cực ủng hộ đẳng cấp thứ ba (đại diện là giai cấp tư sản) trong việc bảo vệ Hội nghị Lập hiến và quan trọng hơn là tiến hành tấn công vào ngục Bastille ngày 14 tháng 7 năm 1789 – biểu tượng của chính quyền chuyên chế nhà vua, nơi đây đã từng giam cầm rất nhiều người dân vô tội. Việc đánh chiếm được pháo đài Bastille là một thắng lợi vĩ đại của nhân dân Paris, đánh dấu sự mở màn của Cách mạng tư sản Pháp (Sau này, ngày 14 tháng 7 được lấy làm ngày quốc khánh của nước Pháp). Sau thắng lợi này, nhân dân Pháp tiếp tục đấu tranh, không những chia mũi nhọn vào tầng lớp địa chủ mà còn nhằm thẳng vào một bộ phận thương gia đầu cơ, những người bao thuế bóc lột nhân dân. Như vậy, ngay từ buổi đầu của cách mạng, quần chúng nhân dân đã tích cực phát huy được sức mạnh đoàn kết giai cấp, đấu tranh chống kẻ thù trước mắt là phong kiến quý tộc. Trước mắt, họ đã đứng về phía giai cấp tư sản (đẳng cấp thứ ba) để bảo vệ quyền lợi của giai cấp mình. Tuy nhiên, sau những thắng lợi của cách mạng, khi chính quyền của giai cấp tư sản được thành lập, lo sợ trước phong trào đấu tranh ngày càng lên cao của quần chúng, giai cấp tư sản (phái lập hiến) đã phái quân đội quốc gia quay trở lại trấn áp phong trào. Bên cạnh đó, Hội nghị Lập hiến cũng không có những chính sách tích cực đảm bảo quyền lợi cho người dân lao động. Vì vậy, làn sóng đấu tranh của

¹ A. Manfred (1965), *Đại cách mạng Pháp*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội, tr.46, 47.

quần chúng ngày càng dâng cao, đòi thị uy và kéo tới điện Versailles đề yêu cầu chính phủ giải quyết vấn đề đời sống cho nhân dân. Hội nghị Lập hiến phải xuống thang chấp nhận dùng văn bản để chính thức công bố pháp lệnh xoá bỏ những đặc quyền phong kiến. Tuy đây chỉ là hình thức đối phó của giai cấp tư sản, nhưng trong chừng mực nhất định cũng có thể thấy phong trào quần chúng nhân dân đã phần nào có tác động lớn đến giai cấp tư sản và bảo vệ được những thành quả cách mạng.

Cuộc cách mạng ngày 10 tháng 8 năm 1792 của quần chúng nhân dân một lần nữa tấn công vào chế độ quân chủ, đồng thời nội các của giai cấp tư sản cũng bị lật đổ, toà thị chính cách mạng – Công xã Paris - được thành lập. Trên thực tế, Công xã Paris đã rơi vào sự khống chế của nhân dân lao động.

Làn sóng đấu tranh không ngừng dâng cao, khi đã lật đổ được nền chuyên chế quân chủ, nhân dân lại tiếp tục đấu tranh chống lại những phần tử phản động trong giai cấp tư sản. Ngày 31 tháng 5 năm 1793, nhân dân đấu tranh bắt và xét xử những người theo phái Gironde phản bội lại cách mạng...

Bước vào giai đoạn thứ ba của cuộc cách mạng – giai đoạn thống trị của nền chuyên chính cách mạng Jacobins, vai trò của quần chúng nhân dân càng được phát huy cao độ. Ngoài Công xã Paris, Hiệp hội Nhân dân ở các địa phương là trung tâm giáo dục chính trị đối với quần chúng còn có Ủy ban Cách mạng được tổ chức đều khắp trong

toàn quốc. Đây là tổ chức có vai trò tập hợp rộng rãi quần chúng nhân dân tham gia vào các công việc quốc gia cũng như những cuộc đấu tranh chính trị. Như vậy, trong những cơ quan đoàn thể trên, không thiếu vai trò của quần chúng nhân dân. Họ là lực lượng chủ chốt và trực tiếp tham gia vào các cuộc đấu tranh. Sự tập hợp quần chúng nhân dân vào trong các tổ chức này cho thấy cuộc đấu tranh của quần chúng nhân dân trong cuộc cách mạng có sự đoàn kết chặt chẽ, đặc biệt những mệnh lệnh của chính quyền cũng như những khẩu hiệu đưa ra sẽ được truyền đạt một cách nhanh chóng.

Không dừng lại đó, quần chúng nhân dân lại tiếp tục thực hiện nhiệm vụ cao cả của nước Pháp lúc bấy giờ đó là chống ngoại xâm. Năm 1792, nước Pháp đứng trước một khó khăn lớn là thù trong giặc ngoài. Liên minh Phong kiến Châu Âu đang tìm cách can thiệp vào nước Pháp. Do vậy, nhiệm vụ của cách mạng lúc bấy giờ không chỉ đánh đổ phong kiến mà còn thực hiện nhiệm vụ chống ngoại xâm. Một lần nữa, nhân dân Pháp đứng lên giương cao ngọn cờ đấu tranh vì sự tồn vong của dân tộc. Dưới sự thống trị của phái Jacobins (giai đoạn thứ ba của cuộc cách mạng), lệnh tổng động viên trong toàn quốc được ban hành (ngày 23 tháng 8 năm 1793). Pháp lệnh viết: "*Bắt đầu từ ngày hôm nay cho tới ngày quân thù bị đuổi ra khỏi lãnh thổ của nước cộng hoà, toàn thể nhân dân Pháp đều phải có nghĩa vụ đi quân dịch. Thanh niên thì đi đánh giặc, những người*

*đàn ông đã có gia đình thì chế tạo vũ khí và vận tải lương thực; phụ nữ may quần áo, may y phục và phục vụ trong bệnh viện; trẻ con thì cắt vải cũ để làm những cuộn băng; người già thì ra quảng trường để cổ xúy tinh thần dũng cảm của các chiến sĩ, tuyên truyền mọi người biết căm thù nhà vua và kêu gọi mọi người thống nhất trong nước cộng hòa*². Tất cả mọi người không phân biệt già, trẻ, gái, trai đều nhiệt liệt hưởng ứng, đóng góp một phần sức lực của mình vào cuộc kháng chiến. Nhờ sự nỗ lực không ngừng từ phía chính phủ của phái Jacobins và từ phía nhân dân, cách mạng đã giành được thắng lợi lớn. Ở trong nước, các cuộc bạo loạn đã được trấn áp như bạo loạn ở Marseille, Vandee. Đặc biệt, đòn lủy cuối cùng của một số phần tử phản cách mạng của phái Gironde là Lyon cũng bị dập tắt, không chế. Ở bên ngoài, Pháp cũng giành nhiều thắng lợi lớn. Đến tháng 10 năm 1793, quân Pháp đã hai lần đánh bại quân Áo, tháng 12 năm 1793, đẩy lùi quân Anh ra khỏi Toulon; quân Tây Ban Nha và Ý cũng bị đánh bại. Vào cuối năm 1793, quân Pháp đã đánh thắng quân địch trên lãnh thổ của mình.

Như vậy, nền chuyên chính cách mạng Jacobins đã tạo ra được những thắng lợi to lớn cho nước Pháp: thắng thù trong giặc ngoài, đồng thời xóa bỏ được chế độ phong kiến ở Pháp, mang đến quyền lợi cho nhân

dân lao động. Để có được thành công đó, bên cạnh sự nỗ lực không ngừng và bản chất cách mạng của phái Jacobins, cần phải kể đến vai trò to lớn của quần chúng nhân dân Pháp. Nhân dân đã tích cực hưởng ứng, tham gia vào cách mạng dưới mọi hình thức, ủng hộ chính quyền trong các chủ trương, chính sách và tiến hành đấu tranh cách mạng. Trong điều kiện nước Pháp đang gặp khó khăn về mọi mặt, nền kinh tế lạc hậu, què quặt, các phần tử phản loạn đang tìm cách chống phá cách mạng, nhưng phái Jacobins đã giành được thắng lợi trong việc đẩy lùi quân xâm lược ra khỏi lãnh thổ. Điều này bắt nguồn từ việc phái Jacobins đã biết đoàn kết, dựa vào nhân dân và phát huy cao độ tinh thần đấu tranh chống lại áp bức bóc lột và kẻ thù xâm lược.

Trải qua ba giai đoạn của cuộc cách mạng, thắng lợi của giai cấp tư sản đều có sự đóng góp của quần chúng nhân dân lao động. Khi giai cấp tư sản đã giành được quyền lãnh đạo, để đảm bảo quyền lợi của giai cấp mình, giai cấp tư sản đã quay lại đàn áp phong trào đấu tranh của nhân dân. Tuy nhiên, xét trong điều kiện cụ thể của cách mạng Pháp lúc bấy giờ, có thể nhận thấy giai đoạn thống trị của phái Jacobins là cách mạng nhất. Họ đã luôn luôn đứng về phía nhân dân, ban hành những chính sách thiết thực đáp ứng nguyện vọng của nhân dân lao động, đặc biệt là chính sách ruộng đất. Họ đã nhận thấy sức mạnh, vai trò của nhân dân nên trong tiến trình cách mạng,

² Lưu Tộ Xương, Quang Nhân Hồng, Hàn Thừa Văn (2002), *Lịch sử thế giới thời cận đại*, Tập 3, NXB TP. Hồ Chí Minh, tr. 309.

họ đã liên minh chặt chẽ với nhân dân. Nhận xét về những người Jacobins, Lênin cho rằng: *Ý nghĩa lịch sử vĩ đại của những người Jacobins chân chính, của những người Jacobins năm 1793 là ở chỗ họ là những người Jacobins đi với nhân dân, với đa số cách mạng...*³ Khi đánh giá về vai trò của quần chúng nhân dân trong cuộc cách mạng tư sản Pháp, Chủ tịch Hồ Chí Minh cũng cho rằng: *Dân Pháp tuy lương thực ít, súng ống thiếu nhưng chỉ nhờ gan cách mạng mà trong dẹp nội loạn, ngoài phá cường quyền*⁴. Và Người cũng đã khẳng định: *Cách mạng Pháp đã dạy cho chúng ta: công nông là gốc của cách mạng. Dân khí mạnh thì quân lính nào, súng ống nào cũng không chống lại nổi*⁵. Trong bất cứ một cuộc cách mạng nào nếu không có yếu tố quần chúng nhân dân thì cuộc cách mạng đó tất yếu sẽ thất bại. Nhân dân là nòng cốt, là động lực đưa đến sự thành công của cách mạng. Đối với cách mạng Pháp, xuyên suốt trong tiến trình của cuộc cách mạng đều có sự đóng góp lớn lao của nhân dân. Giai cấp tư sản đã liên minh với nhân dân, áp dụng phương sách cách mạng để xoá bỏ chế độ phong kiến lỗi thời cùng với phương thức sản xuất lạc hậu, tạo điều kiện mở đường cho quan hệ sản xuất

mới phát triển. Đây là điều kiện vật chất để giải quyết được khó khăn của nước Pháp đồng thời đẩy nhanh tiến trình cách mạng đưa đến sự thành công một cách nhanh nhất. Do vậy, có thể thấy rằng, cuộc đại cách mạng Pháp xét về chiều sâu hay chiều rộng đều vượt qua cuộc cách mạng tư sản ở Anh vào thế kỷ XVII và cuộc chiến tranh giành độc lập ở Mỹ vào cuối thế kỷ XVIII⁶.

Cuộc Cách mạng Tư sản Pháp cuối thế kỷ XVIII là một cuộc đại cách mạng, có ý nghĩa vô cùng lớn lao không những đối với nước Pháp mà còn có ý nghĩa đối với cách mạng châu Âu và thế giới. Trong cuộc cách mạng này đã xuất hiện nhiều tư tưởng dân chủ tiến bộ của các nhà Khai sáng và tư tưởng Tự do – Bình đẳng – Bác ái trong bản Tuyên ngôn Nhân quyền và Dân quyền đã khẳng định hơn nữa sự tiến bộ và ý nghĩa của cuộc cách mạng. Đặc biệt, đối với cuộc Cách mạng Tư sản Pháp, giai cấp tư sản đã liên minh với nhân dân, đi cùng với nhân dân đấu tranh chống thù trong giặc ngoài đưa đến sự thành công của cách mạng. Nói về cách mạng Pháp, V.I. Lênin đã cho rằng: *Toàn thể nhân dân và đặc biệt là quần chúng, nghĩa là những giai cấp bị áp bức đã đứng lên, với lòng nhiệt tình cách mạng vô bờ bến...*

³ Nhiều tác giả (1985), *Tư liệu giảng dạy lịch sử thế giới cận đại*, NXB Giáo dục, Hà Nội, tr. 62.

⁴ Hồ Chí Minh, *Tuyên tập* (1980), NXB Sự thật, Hà Nội, tr. 244.

⁵ Hồ Chí Minh, *sdd*, tr. 257.

⁶ Lưu Tộ Xương, Quang Nhân Hồng, Hàn Thừa Văn, *sdd* tr. 324.